

**IZ STRANOG I MEĐUNARODNOG
KAZNENOG PRAVA**

Cynthia DeGabrielle*

MEĐUNARODNI NAPORI SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA U BORBI PROTIV PRANJA NOVCA

Autorica u radu opisuje dva mehanizma u SAD kojih je cilj sprječavanje pranja novca: obvezu izvješćivanja određenih kontrolnih mehanizama o sumnjivim financijskim transakcijama i posebno kazneno zakonodavstvo, koje od 1986. godine oštrim kaznama prijete počiniteljima kaznenih djela pranja novca predviđajući ujedno oduzimanje sumnjivih sredstava i nezakonito stečene imovine. Posebno su zanimljive mjere protiv pranja novca u inozemstvu koje SAD provode sklapanjem ugovora o međusobnoj pravnoj pomoći s pojedinim državama u kojima "perači novca" žele pronaći sigurno utočište.

Sjedinjene Američke Države u proteklih su 15 godina odobrile znatna sredstva za borbu protiv pranja novca i njegova trovajućeg učinka na stabilnost gospodarstva. Nedavna ekspanzija svjetske slobodne trgovine i istovremeno nestajanje jasnih političkih granica trenutno su izoštrili našu pažnju prema činjenici da su ljudi bilo gdje u svijetu izloženiji nego ikada do sada mogućim štetama od gospodarskog kriminala. Slijedom, SAD, kao i sve ostale države, ima materijalno-financijski interes u borbi protiv pranja novca na međunarodnoj razini.

Sprječavanje i otkrivanje pranja novca kao i njegova istraga preko međunarodnih granica nose brojne izazove. Novac ili sredstva koja su izašla iz države teško se prate. Međunarodna razmjena podataka ostala je neadekvatna. Sredstva mogu biti predmet brojnih složenih transakcija u kratkom periodu vremena uz upotrebu izmišljenih imena i tvrtka. Važna je činjenica da se kazneno djelo obično izvrši prije nego što oštećena strana ili nadzorne službe za to saznaju, ne samo zbog toga što su takva kaznena djela dugotrajna nego i stoga što pravila koja štite privatnost često stvaraju zapreke istrazi. Trenutno presretanje dobiti iz kaznenih djela i otkrivanje odgovornih zajednički su ciljevi ekonomski zdravih društava. Kazna može nadoknaditi gubitak oštećenog i služiti kao brana budućim nezakonitim radnjama.

---

* Cynthia DeGabrielle, zamjenica saveznog državnog tužitelja za *Southern District of Texas*, odjel u Houstonu. Prijevod s engleskog jezika: Igor Barac, načelnik u Uredu za sprječavanje pranja novca, Ministarstvo financija Republike Hrvatske.

Šire definirano, pranje novca je financijska transakcija stvorena za promicanje određenih nezakonitih aktivnosti ili za prikrivanje dobiti iz nezakonite djelatnosti. Velik izazov stjecateljima nezakonitih profita jest ostvarivanje pristupa plijenu a da se na njih same ne privlači nepotrebna pažnja. Pranje novca idealno je sredstvo za ostvarivanje tog cilja. Kriminalci znaju da prelazak granice kupuje vrijeme i sadrži ograničenja jezika i prostora. Uobičajenost međunarodnih financijskih transakcija i lakoća globalnog putovanja pridonosi transferiranju sredstava iz zemlje. Tehnike nadzora nisu održale korak s tim transakcijama, uglavnom zbog diplomatskih i političkih prepreka koje se nisu smanjivale u istom postotku kao one ekonomske.

Međunarodna suradnja vrlo je bitna. Dok su se mnoge države pridružile borbi donoseći vlastite zakone protiv pranja novca, mnoge naprotiv nisu. Države bez takih zakona, ili s izraženom bankarskom tajnom, pružaju atraktivno utočište za nezakonite profite. Jedna slaba i propusna veza može osigurati zaklon za kriminalce. Međunarodna suradnja, štiteći integritet financijskih institucija i financijskih transakcija te sprječavajući korozivne efekte nezakonite profitabilnosti, ključna je u istragama za ta kaznena djela.

Borba protiv međunarodnog pranja novca u SAD se svodi na dva posebna područja: (1) na reformu domaćeg zakonodavstva, i (2) na promoviranje donošenja mjera protiv pranja novca u inozemstvu.

REFORMA DOMAĆEG ZAKONODAVSTVA

U SAD postoje dva različita pravna mehanizma kojih je cilj sprječavanje i otkrivanje pranja novca te vođenje istraga o pranju novca. Prvo, predviđa se obaveza izvješćivanja o određenim financijskim transakcijama. Drugo, kriminaliziraju se činjenja usmjerena ka promicanju nezakonite aktivnosti odnosno prikrivanju ili trošenju nezakonito stečene dobiti. Ti su zakoni usmjereni protiv dva najuobičajenija načina u prikrivanju novca: fizičkog prijenosa iz ruke u ruku, poštom ili putem komercijalnih posrednika kao i tradicionalnih bankarskih kanala i bankovnih doznaka. Upadljivo je da ti domaći zakoni sadrže značajne međunarodne komponente.

1. Obveza izvješćivanja

Fizički prijenos novca pokriven je s nekoliko zakona koji sadrže obvezu izvješćivanja, od kojih su dva bitna u ovom kontekstu. Dio su Zakona o izvješćivanju o gotovinskim i deviznim transakcijama¹, poznatijem kao Zakon o

---

¹ 31 U.S.C. § 5311 (1982), "...svrha je ovog članka...zahtijevati izvješća u slučajevima sumnje na korištenje u kaznenim, poreznim ili nadzornim istragama."

bankarskoj tajni. Financijski podaci prikupljeni iz tih izvješća obrađuju se u američkoj financijskoj obavještajnoj jedinici Ministarstva financija (FinCEN)².

a) Gotovinska izvješća (CTR)

Zakoni koji određuju gotovinsko izvješćivanje³ određuju da financijske institucije moraju prijaviti svako ulaganje, preuzimanje gotovog novca ili mjenjački posao veći od 10.000 USD. Osoba koja zahtijeva transakciju također mora ispuniti izvješće, a ako transakciju obavlja za drugu osobu, mora je identificirati. Nedostavljanje izvješća ili slanje lažnog izvješća povreda je zakona. Važno je napomenuti da se ta obveza primjenjuje samo za financijske institucije, međutim njihova je definicija vrlo široka⁴. Obveza izvješćivanja o transakcijama sa stranim financijskim institucijama i stranim mjenjačkim poslovima slično je definirana zakonom⁵. Izvješća o gotovinskim transakcijama pohranjuju se u Poreznoj upravi (IRS).

b) Izvješća o gotovinskim i negotovinskim transakcijama (CMIR)

Navedeni zakon⁶ primjenjuje se na sve fizičke i pravne osobe. Predviđa prijavu u slučaju prijenosa 10.000. USD ili više u gotovini ili monetarnim instrumentima izvan SAD i donosa u SAD. Osoba mora prijaviti porijeklo i svrhu novca kao i pravnu pozadinu tog čina. Perači nastoje zaobići taj zakon izbjegavanjem mjesta ulaza ili izlaza gdje djeluje Carinska služba SAD, kao što su carinski prijelazi, zračne luke i kolodvori. U takvim se slučajevima često koriste privatni zrakoplovi i brodovi. Ta se izvješća pohranjuju u Carinskoj službi SAD a podaci su dostupni Poreznoj upravi.

Kazna za povrede tih zakona (CTR i CMIR) jest do 5 godina zatvora ili novčana kazna do 250.000 USD, ili oboje⁷, za građanskopravne prekršaje

---

² FinCEN je ustrojen u Ministarstvu financija u travnju 1990. s ciljem osiguranja vladine analitičke i multidisciplinarnе obavještajne mreže, za pomoć u otkrivanju, istrazi i kaznenom gonjenju nacionalnog i međunarodnog pranja novca i drugih financijskih kaznenih djela od strane državne, savezne, lokalne ili strane nadzorne službe. FinCEN održava bazu podataka velikih gotovinskih ili drugih sumnjivih transakcija, što je dostupno državnim i lokalnim nadzornim službama. FinCEN ima website <http://www.treas.gov/FinCEN>.

³ 31 U.S.C. § 5313 (1982)

⁴ Financijska institucija definirana je US zakonom 31, čl. 5312, i uključuje ne samo domaće i strane banke već brokere, mjenjače, kompanije s kreditnim karticama, osiguranja, trgovce automobilima, zlatare, zalagaonice, igraonice, putničke agencije, agencije za promet nekretninama, US poštu i čak određene fizičke osobe koje se bave valutom.

⁵ 31 U.S.C. § 5314-5315 (1982)

⁶ 31 U.S.C. § 5316 (1982)

⁷ 31 U.S.C. § 5322 (1982)

iznosi do 100.000 USD⁸ i oduzimanje u građanskopravnom postupku gotovine i monetarnih instrumenata, kao i primjena privremenih mjera na pokretine⁹. Te se kaznene odredbe primjenjuju bez obzira na vlasništvo sredstava; kazneno djelo je izbjegavanje obveze izvješćivanja. Štoviše, ako osoba pokušava zaobići ovu obvezu razbijajući transakciju koja bi mogla iznositi više od 10.000 USD na manje iznose, čini kazneno djelo zvano povezana transakcija (strukturiranje)¹⁰. Logika svih tih kaznenih odredbi jest da izbjegavanje obveze izvješćivanja upućuje na kazneni element transakcije ili prijenosa.

Ta izvješća sadržavaju podatke o osobi koja ulaže, podiže, mijenja i prenosi gotovinu, kao i ostale podatke, npr. datum rođenja, matični broj, adresu i zanimanje, pa zato mogu dati koristan prilog istragama. Može se otkriti tajni vlasnik ili ulagač. Izvješća također mogu otkriti nelogične transakcije koje nisu u skladu s dobrom poslovnom praksom. Takva činjenja značajan su indicij za operaciju pranja novca. Nadalje, učestalost pojavljivanja osobe u sumnjivim transakcijama može pomoći u utvrđivanju kriminalne namjere. Nečija povezanost s određenim poslovanjem ili sklonost određenim činjenjima može upućivati na to da se osoba dragovoljno povezala s kriminalnim poduzećem. Također, predmet istrage može se smjestiti u određeno vrijeme i mjesto. Štoviše, i nedostatak informacije može biti značajan. Kada se u poslovanju ne koriste standardne bankarske institucije, zakonitost takvog poslovanja može se staviti u pitanje.

Izvješćivanja prema Zakonu o bankarskoj tajni nisu usmjerena isključivo na domaća kaznena djela, nego obuhvaćaju i međunarodne transakcije. Navedene obveze prepoznaju činjenicu da financijski kriminal ne prestaje ni na jednoj nacionalnoj granici.

2. Zakoni protiv pranja novca

Počevši od 1986. SAD su donosile zakone koji kriminaliziraju pranje novca, kako nacionalno tako i inozemno. Najznačajnije odredbe jesu članci 1956 i 1957 Osamnaestog dijela Kaznenog zakona SAD¹¹. Navodimo skraćeni primjer.

---

⁸ 31 U.S.C. § 5321 (1982)

⁹ 31 U.S.C. § 5317 (1982)

¹⁰ 31 U.S.C. § 5324 (1982)

¹¹ 18 U.S.C. § 1956-1957 (1982)

a) Nacionalno (domaće) pranje novca

Članak 1956. određuje da se kazneno djelo pranja novca u zemlji smatra počinjenim kada okrivljenik

- a) zna da je određena imovina dobit iz određene vrste nezakonite aktivnosti,
- b) namjerava:
  - 1. promicati izvršenje određenih nezakonitih aktivnosti, ili
  - 2. sakriti ili prikriti prirodu, mjesto, izvor, vlasništvo ili kontrolu nad dobiti iz određene nezakonite aktivnosti, ili
  - 3. izbjеći obavezu izvješćivanja,
- c) upotrebljava imovinu koja je u biti dobit stečena nezakonitom aktivnosti,
- d) izvršava ili pokušava izvršiti financijsku transakciju povređujući međudržavnu trgovinu.

Jednostavno govoreći, kazneno djelo sastoji se od same financijske transakcije, mentalnog elementa (znanja i namjere) i činjeničnih predispozicija (imovina je dobit iz nezakonite aktivnosti a transakcija šteti međudržavnoj trgovini).

Definicija pojedinih termina ključnog je značenja za nadzor. Ukratko, glavne definicije jesu sljedeće.

“Transakcija” i “financijska transakcija” definirane su kao doslovce sve što se može učiniti s novcem te uključuje domaću i vanjsku trgovinu. Npr. dostava gotovine od narkodilera peraču ispunjavanjem čekova, plaćanje troškova kreditnim karticama, prenošenje prava raspolaganja nad sredstvima bez promjene monetarnih instrumenata - sve to financijske su transakcije. Zajednički im je element da mora postojati mogućnost raspolaganja sredstvima između dviju osoba ili društava. To je obično najlakši element za utvrđivanje.

“Monetarni instrumenti” uključuju bilo koju valutu, čekove, zapise, vrijednosnice.

Učinak na “domaću trgovinu” može se očitovati pri uključenju savezne osigurane banke ili pojavom komercijalne transakcije u naturi.

“Znanje” je izazovni element. Počinitelj je morao znati u momentu obavljanja transakcije da je novac prljav, da je riječ o sredstvima iz određene nezakonite aktivnosti, ali nije morao precizno znati koje. Ne može prigovarati u obrani kako je vjerovao da je riječ o sredstvima od prijekare u osiguranju ako je riječ stvarno o narkosredstvima. Dokaz znanja obično je izvedeni, npr. dokaz da je gotovina za prodaju aviona došla brojnim anonimnim doznakama i skupinama čekova, ili da je osoba djelovala s velikom količinom gotovine.

“Određena nezakonita aktivnost” definira se kao doslovce sva značajnija kaznena djela, uključujući krijumčarenje opasnim tvarima, kaznena djela kao ubojstvo, otmice, podmetanje požara, sve vrste prijekare, krivotvorine, kri-

jumčarenje, špijunaža, terorizam, nezakonito useljavanje, povreda zakonodavstva, nezakonito kockanje, kaznena djela u vezi s pravom vlasništva i eksploatacijom ljudi. Taj termin je isti kao “predikatno kazneno djelo”, koje se upotrebljava u zakonima drugih država. Obuhvaća kazneno djelo protiv stranih država, uključujući prijevaru sa stranim bankama, dok se transakcija pojavljuje bilo gdje u SAD.

“Profiti” moraju u osnovi biti profiti iz određene nezakonite aktivnosti. Nije nužno tragati za dobiti do određene posebne transakcije; dovoljno je osloniti se na počiniteljevu uključenost u nezakonitu trgovinu i odsutnost zakonitih prihoda, npr. transakcija s velikom količinom gotovine u malim banknotama može biti u zakonskim okvirima, ali je važno da je samo dio tog novca iz nezakonitih aktivnosti. Kad su profiti od nezakonite aktivnosti pomiješani s ostalim sredstvima, cijeli je iznos korumpiran. Tako, ako se 1.000 USD nezakonitih profita položi na račun i izmiješa sa zakonitim novcem, pa se 17.000 USD s tog računa upotrijebi za kupovinu auta, ta je kupoprodaja čin pranja novca, u što se uključuje dobit stečena nezakonitim radnjama.

“Namjera” je možda najsloženiji element. Namjera za poticanjem - promoviranjem nezakonite aktivnosti može biti prisutna kad se dobit reinvestira za nastavak procesa; npr. plaćanje provizije agentima koji privlače nove oštećenike, plaćanje poslovnih troškova tvrtke ili plaćanje kamata prevarenim ulagačima. Druga vrsta namjere, namjera prikrivanja profita, može se vidjeti po postojanju neuobičajenih ili neurednih transakcija koje nemaju smisla osim ako svrha nije nezakonita, npr. upotreba zemljopisno udaljenih bankovnih računa, slanje sredstava na poštanski pretinac, upotreba imena trećih osoba ili čak zakonitih trgovačkih društava, ili miješanje sa zakonito ostvarenom dobiti. Konačno, namjera da se izbjegne obveza izvješćivanja može postojati i kada osoba čini povezanu transakciju koja bi inače prešla 10.000 USD, npr. upotrijebivši 9.000 USD gotovine i 9.000 čekova za nabavu automobila.

b) Međunarodno pranje novca

Međunarodno pranje novca obuhvaćeno je istim zakonom kao i nacionalno pranje novca¹². Neke odredbe vrlo su slične onima nacionalnima, ali i nekoliko je bitnih razlika. Prvo, umjesto financijske transakcije dokaz mora transparentno pokazati da je okrivljenik uključen u prijenos, transfer ili prebacivanje imovine u SAD ili iz SAD-a. Drugo, nema elemenata dobiti. Kazneno je djelo slati novac u SAD ili iz SAD-a s namjerom poticanja nezakonite aktivnosti, bez obzira na to jesu li sredstva sama po sebi profit nekog kaznenog

---

¹² 18 U.S.C. § 1956a (2).

djela. Kazneno je djelo npr. kada netko šalje doznaku da počini financijsku prijevaru, da prekrši zakon uvoza i izvoza oružja, ili da potiče terorizam, bez obzira na izvor novca i čak ako sam nije povezan s kojim kaznenim djelom. To se primjenjuje ako je doznaka namijenjena prikrivanju dobiti stečene kaznenim djelom.

Kazna za kršenje članka 1956, bilo nacionalno ili međunarodno, jest 500.000 USD (ili više u nekim slučajevima) ili kazna zatvora do 20 godina, ili oboje.

c) Trošenje novca

Članak 1957. određuje da je kazneno djelo izvršenje bilo koje novčane transakcije koja uključuje više od 10.000 USD kao "imovine proizašle iz nezakonite aktivnosti". Cilj je onemogućiti počinitelja da troši nezakonitu dobit ili je uloži u bankarski sustav, određujući da kazneno djelo čini treća osoba time što s njime posluje. Za dokaz je potrebno pokazati da je korišteno više od 10.000 USD iz nezakonitih radnji i da je počinitelj znao da su ta sredstva bila profit iz neke vrste kriminalne aktivnosti. Zanimljivo je da taj zakon ne sadrži element namjere te tako omogućuje da se lakše dokaže kazneno djelo nego ono obuhvaćeno člankom 1956. Namjera je bila kriminalizirati trošenje dobiti, pa se taj zakon smatra zakonom koji regulira trošenje, a ne pranje novca. Članak 1957. može se upotrijebiti u kaznenom progonu nabave vozila, investiranja u vrijednosnice ili ulaganja.

Izraz "imovina iz nezakonite aktivnosti" znači isto kao "dobit iz nezakonite aktivnosti" iz članka 1956. Međutim, članak 1957. određuje da se transakcija obavlja kroz financijsku instituciju i da uključuje više od 10.000 USD kao nezakoniti profit. Određene povezane transakcije mogu biti kumulirane do iznosa od 10.000 USD, kao rate iste transakcije.

Kaznene odredbe za kršenje članka 1957. su novčane, do dvostrukog iznosa svote iz transakcije, ili više u nekim slučajevima, ili do 10 godina zatvorske kazne, ili oboje.

3. Primjena zakona

Uključenje transnacionalnih činjenja u zakone SAD pretpostavlja da nacionalne granice nisu prepreka financijskom kriminalitetu. Slijedom, ako počinitelj prijevare u stranoj državi pokušava upotrijebiti američke banke ili tvrtke za skrivanje svoje dobiti, postoji nekoliko mogućnosti za kazneni progon¹³:

---

¹³ Izvješće nerezidentnog računa iz strane banke, čl. 103.24, sljedeća je također važna obveza izvješćivanja. Obveza se mora izvršiti godišnje od osoba koje su financijske povezane s računom, ili su njegovi potpisnici, s računom vrijednosnica ili drugim računima u stranim

1. Prema Zakonu o pranju novca povreda je zakona financijska transakcija (npr. slanje ili primanje doznake, ispunjavanje čeka, ulaganje ili podizanje) s nezakonito stečenom dobiti;
2. Prema Zakonu o gotovinskom izvješćivanju (CTR), povreda je ne izvijestiti ili netočno izvijestiti o transakcijama od 10.000 USD ili više; povezana transakcija u cilju izbjegavanja izvješćivanja također je povreda;
3. Prema Zakonu o izvješćivanju o gotovinskim i negotovinskim transakcijama (CMIR), povreda je ne izvijestiti ili netočno izvijestiti o fizičkom kretanju monetarnih instrumenata od 10.000 USD ili više u SAD i iz SAD-a.

Međutim upotreba američkih banaka i tvrtki za prikrivanje nezakonitih profita nije baš vjerojatan scenarij. Puno je izglednije da će varalice u Americi, kao bilo gdje drugdje, izabrati srednjoeuropsku ili istočnoeuropsku banku ili tvrtku za pranje svojih profita, i to zato što je pranje novca u tim zemljama u povojima, relativno govoreći. Nadalje, nepostojanje ugovora o međusobnoj pravnoj pomoći (MLAT) i sporazuma o izručenju u nekim zakonodavstvima čine ta područja još poželjnijima. Znatan broj međunarodnih kriminalaca bez sumnje bi htio provoditi svoje dane izležavajući se na jadranskoj obali i bez straha od kaznenog progona.

MJERE PROTIV PRANJA NOVCA U INOZEMSTVU

SAD su aktivno uključene u razvoj pravne države u zemljama Srednje i Istočne Europe. Ti naponi posebno su uspješni u zajedničkom otporu međunarodnom kriminalu. Nadalje, omogućuju posrednu korist članovima američkog pravosuđa. Kroz te mjere američki pravosudni djelatnici razvijaju odnose s kolegama u državama srednje i istočne Europe koji mogu pomoći u istragama protiv kriminalaca i kriminalnih grupa na području SAD.

1. Pravna pomoć

Vladine i nevladine grupe zajedno rade na donošenju zakona protiv pranja novca u drugim državama, uključujući Ured za međunarodni razvoj tužiteljstva, suradnju i poduku (OPDAT) unutar američkog Ministarstva pravosuđa, i

---

državama sa svotom većom od 10.000 USD. Nadalje, Zakon o porezu zahtijeva ispunjavanje obrasca 8300. Obrazac mora ispuniti svaka osoba uključena u trgovanje koja prima preko 10.000 USD u gotovini ili povezanim transakcijama. Postoji sličnost podataka sa CTR, ali se obrazac 8300 koristi za povrat poreza i ima status povjerljivosti i tajnosti. 8300 ispunjavaju tvrtke, dok su CTR ograničeni na financijske institucije. Obrazac 8300 može se upotrijebiti za praćenje gotovine u maloprodaji i za povezivanje nelogičnih upotreba gotovine kojih su izvori možda nezakoniti.

Inicijativu Američke odvjetničke komore za Srednju i Istočnu Europu (ABA/CEELI): obje institucije upućuju svoje predstavnike u strane zemlje na duži period da djeluju kao pravni savjetnici i daju potrebne informacije. Nadalje, SAD žele usmjeriti pozornost i izvršiti pritisak na utočišta za pranje novca ili zemlje sa snažnom bankarskom tajnom, koje ograničavaju brzu razmjenu podataka.

Nerazdvojjiv dio u bilo kojoj nadzornoj strukturi jest samostalnost i sloboda od političkog upletanja, što je ugrađeno u američke zakone i povijest. Pažnja se mora posvetiti potrebi zaštite poduzetnika koji djeluje po zakonima i valja izbjeći stvaranje skrovišta za nezakonitu dobit.

2. Ugovori o međusobnoj pravnoj pomoći (Mutual Legal Assistance Treaty)

Ključnog značenja u međunarodnoj suradnji o pranju novca jest ugovor o međusobnoj pravnoj pomoći (MLAT). MLAT je specifičan za pojedinu državu i posebno se dogovara. Namjera mu je da diplomatski kanali surađuju u koordinaciji nadzornih mjera između država. Jedan je od ciljeva MLAT-a ubrzati razmjenu podataka u financijskim i drugim istragama. Važna komponenta MLAT-a je i pitanje izručenja državljana okrivljenih za kazneno djelo¹⁴. Naravno, to je političko pitanje i o tome bi trebali odlučivati diplomati, a ne časnici nadzora. U postojećim takvim ugovorima razvoju i proširivanju ugovorenih odredbi i praktičkih pitanja primjene treba posvetiti posebnu pažnju. Posebice bi stranke trebale iskoristi mogućnost ubrzavanja vremena potrebnog za odgovor i uklanjati mogućnosti manipulacija ili korupcije.

Neki primjeri pomažu predočiti zajedničke korisne učinke međunarodne suradnje kroz ugovor o međusobnoj pravnoj pomoći. Slučajevi su izmišljeni.

a) Međunarodni varalica

Kanadski državljanin koji živi u Kanadi ugovara s američkim Ministarstvom obrane prodaju grijača koji bi se upotrebljavali u smještajnim prostorima američkih vojnika za vrijeme stranih misija čuvanja mira. Kanađanin predstavlja grijače kao nove, dok su oni u biti smeće, ne rade i emitiraju otrovni ugljični monoksid. Kanađanin laže Ministarstvu o kvaliteti opreme i naređuje svojim djelatnicima da prikriju prijevaru uklanjajući originalne proizvođačke deklaracije te bojeći grijače kako bi izgledali novi. SAD plaćaju Kanađaninu 1.500.000 USD za grijače, ne znajući njihovo stvarno stanje.

---

¹⁴ Vidi 18 U.S.C. § 3181, gdje je lista 109 država koje su potpisale bilateralne ugovore o izručenju sa SAD.

Kada grijači dođu u zemlju, prijevara je otkrivena. Američke nadzorne službe neformalno surađuju s kanadskom policijom da istraže zločin i nađu svjedoke. Kanadska policija pozdravlja istragu jer je Kanađanin već počinio slične prijekure u Kanadi, međutim tada nije mogla pribaviti dovoljno dokaza za podizanje optužnice.

Ta neformalna suradnja, iako korisna, ne daje dokazni materijal koji se može upotrijebiti na američkom sudu. Stoga se treba osloniti na ugovor o međusobnoj pravnoj pomoći - MLAT. SAD šalje zahtjev preko Ministarstva pravosuđa u cilju potpisa takvog ugovora s Kanadom. Inspektori zahtijevaju dvoje: podatke banaka (da utvrde novac) i podatke o poslovanju osumnjičenika (da dokažu da su grijači bili u vezi s time). Ministarstvo pravosuđa prosljeđuje zahtjev Ministarstvu vanjskih poslova koje prosljeđuje zahtjev diplomatskim kanalima centralnom tijelu Kanade. Kanadsko centralno tijelo određuje da kanadska policija postupi prema zahtjevu. Policija izvršava nalog za pretres u Kanadi u okrivljenikovoj tvrtki, gdje nalaze podatke o nabavi grijača i deklaracije koje su bile zamijenjene. Drugi nalog za bankovne podatke otkriva da je okrivljenik primio novac, ali ga je naravno već potrošio. Bankovna izvješća pokazuju da je kupio kuću i vozilo inkriminiranim sredstvima. Sva sredstva oduzeta su prema uvjetima Ugovora. Kao izvedena korist naloga za pretres, svjedoci su upozoreni na istragu i surađivali su. Oni opisuju kako je okrivljenik naredio prikriti pravo stanje opreme.

Protiv Kanađanina je podnesena kaznena prijava za prijevaru protiv SAD i on je izručen SAD, jer MLAT predviđa izručenje kanadskih državljana u takvim slučajevima. U ovom izmišljenom slučaju žrtva je američka vladina agencija, ali su državljani Kanade također profitirali od ovog kaznenog progona.

b) Naknada za zločine protiv stranaca

Bankovni činovnik u SAD pronevjerio je novac s računa meksičkog državljanina. Banka je u studentskom gradu i račune otvaraju roditelji u korist svoje djece za vrijeme studija u SAD. Činovnik je podizao novac i upotrebljavao različite lažne transakcije knjiženja da prikrije krađu. Novac je upotrebljavao za nabave automobila i nakita te za putovanja.

Jezične prepreke i prostorna udaljenost bile su u korist prevarantu i otežale su vlasnicima računa u Meksiku uvid u bankovni račun. Revizija je otkrila prijevaru. U cilju kaznenog progona činovnika, SAD su morale dokazati da vlasnik računa iz Meksika nije naredio transakciju i taj je iskaz morao doći izravno od vlasnika računa. Meksičke vlasti surađivale su u pronalaženju i ispitivanju svjedoka i ta je sumnja potvrđena. Međutim, svjedoci moraju svjedočiti u sudnici u SAD. SAD ne mogu izdati nalog za privođenje svjedoka jer se taj nalog ne može primijeniti na nerezidente koji se nalaze izvan granice.

SAD se mogu koristiti ugovorom - MLAT-om - s Meksikom u cilju dobivanja potrebnih dokaza za sud. Slijedeći prije opisani postupak, SAD zahtijevaju izjavu svjedoka pod zakletvom, kada ih i tužiteljstvo i obrana mogu ispitivati. Meksičko centralno tijelo odobrava da se iskaz daje u američkom veleposlanstvu u Mexico Cityju i u konzulatu u Monterreyu. Iskazi se koriste kao dokaz na sudu, uklanjajući tako potrebu za svjedočenjem uživo. Okrivljenik je osuđen i naloženo mu je plaćanje štete meksičkim oštećenima kroz agencije Ministarstva pravosuđa SAD.

U ovom slučaju žrtve su bili Meksikanci, a SAD su se koristile međunarodnim ugovorom da zaštite prava nerezidenata. Naravno da su i SAD imale interesa u rješavanju ovog slučaja jer je činovnik narušio bankarske zakone, bez obzira na identitet žrtava.

c) Ozidavanje ("Stonewalling")

Iako su ugovori bitno sredstvo u provođenju međunarodne suradnje nadzornih službi, postoje ograde koje valja dalje izučavati. Na primjer, pretpostavimo državljanina Bahama s boravištem u SAD koji se bavi osiguranjem. Nagovara tvrtke da od njega naruče trgovinska osiguranja i prikazuje im bilance koje pokazuju da ima zalihe od 50.000.000 USD u bahamskim bankama za isplatu šteta. Također je poticao ulaganja u svoju osiguravajuću tvrtku prikazujući bilance sa znatnim profitima i sa 20.000.000 USD na računu banaka na Bahamima. Sve to nije bilo istina. Uzimao je novac od premija osiguranja i od ulagača te ih je doznačivao kroz nekoliko američkih banaka i naposljetku na Bahame.

Taj je čovjek s političkim i društvenim utjecajem na Bahamima. Povezan je s nekolicinom političkih moćnika. Inspektori u SAD znali su da je njegova prezentacija neistinita, međutim htjeli su potvrditi činjenice pretragom bankovnih računa. SAD je dostavila Ugovor na Bahame tražeći podatke o računu zbog dvoga: dokazati da taj čovjek stvarno nema novac premda je to izjavljivao, i utvrditi dobit iz prijevare. Nakon 12 mjeseci i ponovnih traženja nije bilo odgovora s Bahama.

Nedostatak je Ugovora da nema mehanizma nadzora; država se ne može natjerati na odgovor. Da su dokazi s Bahama bili bitni, SAD ne bi mogle procesuirati slučaj i oštećenici bi ostali bez nadoknade. Međutim nije u naročitom interesu SAD da zbog korupcije odbaci Ugovor u cijelosti. Na kraju krajeva koristi takve suradnje daleko nadmašuju neuspjehe.

3. Financijska obavještajna jedinica

Sve veći broj zemalja prepoznaje opasnosti koje neotkriveni financijski kriminal predstavlja za njihov ekonomski i politički sustav. U cilju suprotstavljanja toj opasnosti ustrojen je određen broj specijaliziranih vladinih agencija. Ta tijela obično se nazivaju financijskim obavještajnim jedinicama (Financial intelligence unit - FIU), i omogućuju nadzornim službama SAD učinkovit nov način razmjene podataka.

Prepoznajući koristi sadržane u razvoju mreže FIU-a, FinCEN¹⁵ je 1995. godine, u suradnji s belgijskim kolegama, sakupio nekoliko FIU-a u palači Egmont u Bruxellesu, danas poznatih kao Egmont grupa. FIU članovi redovito se sastaju radi suradnje, posebno na području razmjene podataka i razmjene znanja. Egmont grupa je nevladina organizacija s oko 50 članova.

Jedno od gotovo najbitnijih postignuća rada grupe jest stvaranje zaštićene Internet-komunikacije. Egmontov međunarodni sigurnosni internetski web sustav omogućuje članovima međusobnu komunikaciju kroz zaštićeni e-mail, olakšavajući praktičnu i brzu razmjenu podataka u borbi protiv pranja novca. Iako to ne zamjenjuje tradicionalne kanale koji se koriste za dobivanje dokaza za sudski proces, mogu osigurati nadzornim službama korisna saznanja u istrazi.

4. Ugovori i sporazumi

Važno je da su SAD usvojile nekoliko ugovora i sporazuma oko pranja novca, od kojih su mnogi europski. Ovdje su dva vrijedna spomena.

a) *Strasbourška konvencija*

Strasbourška konvencija o pranju, potrazi, privremenom oduzimanju i oduzimanju sredstava stečenih kaznenim djelom nastala je u Strasbourgu 1990. Konvencijom se želi olakšati međunarodna suradnja i međunarodna pravna pomoć u kaznenim progonima i istragama kaznenih djela te pronalaženje, oduzimanje i konfiskacija profita nastalih tim kaznenim djelima.

Potpisnici Konvencije poduzimaju radnje da kriminaliziraju pranje dobiti iz kaznenih djela i da oduzimaju instrumente i profite ili imovinu koja odgovara tim iznosima. Konvencija određuje, npr. za suradnju u istragama ili za suradnju u osiguravanju dokaza, dostavljanje podataka drugoj članici spontano, usvajajući uobičajene istražne tehnike, uklanjajući bankarsku tajnu itd. Također određuje privremene mjere kao što su zamrzavanje bankovnih računa i

---

¹⁵ Vidi bilješku 1.

privremeno oduzimanje vlasništva sprječavajući daljnje kupoprodaje. Preporučuju se mjere radi oduzimanja nezakonito stečene dobiti i provođenje, od zatražene članice, naloga za konfiskaciju iz inozemstva odnosno nacionalna postupanja koja vode konfiskaciji na zahtjev druge članice.

b) Grupa za financijsku akciju

Grupa za financijsku akciju protiv pranja novca (FATF), osnovana 1989, međuvladino je tijelo čija je zadaća razvoj i poticanje strategija za borbu protiv pranja novca.

Navedene strategije imaju cilj spriječiti upotrebu nezakonitih profita u budućim kaznenim aktivnostima i spriječiti njihov utjecaj na zakonitu gospodarsku djelatnost.

FATF trenutno broji 26 država¹⁶ i dvije međunarodne organizacije¹⁷. Članstvo uključuje glavna financijska središta Europe, Sjeverne Amerike i Azije.

Potreba da se obuhvate svi relevantni aspekti - pravni, financijski i nadzorni - u borbi protiv pranja novca očituju se u 40 preporuka FATF-a¹⁸ i u mjerama koje je FATF usvojio. Sve države pozivaju se na prihvaćanje. Članice FATF-a imaju različite pravne i financijske sustave pa ne mogu primijeniti identične mjere. 40 preporuka dopuštaju fleksibilnost, a ne predviđaju svaki detalj. Prvenstveni cilj FATF-a jest da se formira politička volja koja je potrebna za donošenje nacionalnih zakonodavstava i provođenje reformi. FATF prati i procjenjuje napredak svojih članica u formiranju učinkovitog sustava protiv pranja novca i utječe na države nečlanice. Donosi izvješće svakih 5 godina te će do 2004. godine vlade članica morati odlučiti hoće li nastaviti taj program. FATF je na web stranici <http://www.oecd.org/fatf>.

---

¹⁶ Australija, Austrija, Belgija, Kanada, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Hong Kong, Island, Irska, Italija, Japan, Luxemburg, Nizozemska, Novi Zeland, Norveška, Portugal, Singapur, Španjolska, Švedska, Švicarska, Turska, Velika Britanija i SAD.

¹⁷ Europska komisija i Vijeće za suradnju Bliskog istoka.

¹⁸ 40 preporuka uključuju odredbe o ulozi nacionalnog zakonodavstva u borbi protiv pranja novca, uključujući definiranje opsega kaznenih djela pranja novca, privremenih mjera i oduzimanja; ulogu financijskog sustava u borbi protiv pranja novca, uključujući identifikaciju klijenta i čuvanja podataka, povećane opreznosti financijskih institucija, mjera suradnje s državama bez odgovarajućih zakona, druge mjere za izbjegavanje pranja novca, primjenu i ulogu administrativnih tijela; jačanje međunarodne suradnje, uključujući administrativnu suradnju, razmjenu općih podataka, razmjenu podataka o sumnjivim transakcijama, druge vrste suradnje, osnove i sredstva za suradnju pri konfiskaciji, međunarodnu pravnu pomoć i izručenje i složenu međunarodnu kaznenu pomoć u pitanjima pranja novca.

5. Oduzimanje i raspodjela sredstava

Kriminalci često kriju svoju nezakonito stečenu dobiti izvan države gdje su počinili kazneno djelo. Stoga mjere oduzimanja koje provodi neka država, bez obzira na to koliko učinkovite i obuhvatne, ne moraju biti dovoljne da se oduzme profit od međunarodnog kriminala. Da bi zakoni o oduzimanju bili učinkoviti, SAD sa svojim međunarodnim partnerima mora primijeniti i provoditi svoje nacionalne odredbe o konfiskaciji u sve širem međunarodnom okruženju. Oduzeta sredstva, kada se razmjenjuju s nadzornim službama, služe pojačanju međuinstitucionalne suradnje. Takav je sustav podjednak posvuda u međunarodnom okruženju. Bez obzira na to što su nadzorne službe uvijek prioritetni korisnik, podjela oduzetih sredstava među zainteresiranim državama stvara poticaj za buduću suradnju i osigurava sredstva za izvršenje takvih skupih mjera.

a) Zakoni o oduzimanju

Sudovi SAD imaju ekstrateritorijalnu nadležnost nad sredstvima koja se nalaze u inozemstvu i koja su predmet građanskopravnog oduzimanja¹⁹. Ovaj zakon ubrzava mogućnost SAD da pruži međunarodnu pomoć pri oduzimanju. To je posebno korisno kada strana država ne može oduzeti sredstva u skladu sa svojim zakonima. Kada su sredstva jednom oduzeta, SAD mogu poslati presudu stranoj državi na provođenje ili repatrijaciju sredstava. Takvi predmeti moraju se koordinirati sa stranom vladom.

Žalbeni postupak važan je dio američkog kaznenopravnog sustava. Okrivljenik može pristati na oduzimanje imovine bez obzira na mjesto a žalbeni sporazum može zahtijevati povrat sredstava u SAD ili imovinu učiniti likvidnom te sredstva doznačiti u SAD. Sporazum može tražiti od okrivljenika da surađuje sa stranim vlastima u provođenju mjera oduzimanja.

b) Podjela sredstava

SAD u praksi, u skladu sa svojim pravosuđem, dijele profit iz uspješnih akcija oduzimanja s državama koje su omogućile ili bitno olakšale oduzimanje sredstava. Također su spremne surađivati s drugim državama u mjerama oduzimanja, bez obzira na podjelu sredstava²⁰.

---

¹⁹ 28 U.S.C. § 1355b (2).

²⁰ Ovlast za podjelu sredstava nalazi se u 18 U.S.C. § 981 (i) (1) (ovlašteni prijenos oduzetih sredstava u stranu državu koja je sudjelovala u procesu oduzimanja), 31 U.S.C. §9703 (h) (1) (ovlašteni prijenos oduzetih sredstava u odnosu na inozemnu pomoć u bilo kojem predmetu oduzimanja) i 21 U.S.C. § 881 (e) (1) (E), u skladu s federalnim zakonom o drogama.

SAD su potpisale ugovore o međusobnoj pravnoj pomoći, koja uključuje i međunarodnu pomoć pri oduzimanju, s najmanje 24 jurisdikcije. Nadalje, potpisale su posebne sporazume sa 11 država o suradnji u kaznenom pravu i postupanjima oduzimanja i podjele sredstava.

c) Bečka konvencija

Vjerojatno jedno od najvažnijih postignuća u međunarodnoj suradnji u oduzimanju jest Konvencija UN protiv nezakonitog prometa narkotika i psihotropnih tvari, poznatija kao Bečka konvencija, koja je stupila na snagu 1990. Ratificiralo ju je više od 150 država, uključujući SAD.

Konvencija specificira obvezu potpisnica da zatraže oduzimanje profita (ili kako se koristi u Konvenciji: da konfisciraju profit) od pranja novca, kao i instrumentarij koji se koristi za počinjenje kaznenog djela. Ona obvezuje svaku potpisnicu da donese zakone s nacionalnim i međunarodnim sustavom oduzimanja. Nadalje, zahtijeva od države da identificira, traži, oduzme, zamrzne ili privremeno oduzme imovinu ili sredstva koja se nalaze u zatraženoj državi, a koja su proizašla iz pranja novca ili su se koristila u pranju novca države tražiteljice. Konvencija jasno određuje da se zakoni o bankarskoj tajni ne smiju koristiti kao prepreka za istrage vezane za oduzimanje.

Dva načina moguća su za primjenu: zatražena zemlja može pokrenuti svoj vlastiti postupak oduzimanja koristeći se dokazima koje je osigurala zemlja tražiteljica ili se može osloniti u punoj vjeri i s povjerenjem na presudu o oduzimanju iz zemlje tražiteljice. U SAD postupak se provodi kao građanskopravno oduzimanje²¹. Budući da je *in rem* građanskopravna aktivnost protiv same imovine, imovina se može oduzeti čak ako je vlasnik mrtav, u bijegu ili je uhićen u SAD ili u inozemstvu. *In personam* građanskopravna djelovanja također su moguća.

ZAKLJUČAK

Prekršitelji zakona danas su sofisticirani: znaju kako brzo izvući novac iz zemlje, što je bitno za izbjegavanje otkrivanja i da bi uživali koristi od kriminalne aktivnosti. Kako gospodarstva u razvoju jačaju i napreduju, financijski kriminalitet postaje sve moćniji i profitabilniji. Smanjujući profitabilnost kriminalne aktivnosti, može se postići značajan utjecaj na smanjivanje kriminala općenito jer financijski aspekti kriminalne djelatnosti obično rezultiraju uspješnim presudama. Zakoni o pranju novca djeluju, ali na ovom globalnom monetarnom tržištu međunarodna je suradnja ključno oružje u borbi protiv

---

²¹ 18 U.S.C. § 981 (a) (1) (B) (1986).

međunarodnih prijevара. Niti jedna država stoga tu borbu ne može voditi sama, pa je zato međunarodna suradnja prioritet u nastojanjima u borbi protiv međunarodnog kriminaliteta.

Summary

INTERNATIONAL EFFORTS BY THE UNITED STATES TO COMBAT MONEY LAUNDERING

In her article the author describes two major areas in which the US has concentrated its efforts on combating international money laundering: (a) domestic legal mechanisms aimed at preventing, detecting and prosecuting money laundering offences and (b) promoting the creation of anti-money laundering efforts abroad. The US imposes reporting requirements for certain money transactions, criminalises conduct intended to promote unlawful activity or to conceal or spend the proceeds of unlawful activity. It has passed several statutes which address the two most common means of secreting money: through physical movement by hand, mail or commercial carriers, and through traditional banking channels and wire transfers. Secondly, the US has entered into bilateral treaties with numerous countries of mutual legal assistance to coordinate law enforcement efforts in information sharing, investigation and extradition of nationals accused of money laundering offences. Thus, the profitability of criminal activity diminishes, helping in this way to reduce the crime overall.